

Lausuntotiivistelmä

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi
ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Tausta	3
1.2	Luonnos hallituksen esitykseksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta.....	3
1.3	Pyydetyt ja saadut lausunnot	4
2	Lausuntopalaute.....	6
2.1	Yhteenveto	6
2.2	Ministeriöt, valtion virastot ja laitokset.....	7
2.3	Yhdistykset, intressiorganisaatiot, asiantuntijat ja kansalaiset	9

1 Johdanto

1.1 Tausta

Ulosoton suojaosuus korotettiin takuueläkkeen tasolle vuoden 2023 ajaksi lailla ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (985/2022, jatkossa väliaikainen laki).

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan velallisten käyttöön jäävien tulojen riittävydestä huolehditaan säilyttämällä ulosoton suojaosuus nykyisellä tasolla, kunnes jatkotoimista on päätetty. Hallitusohjelman mukaan hallituskaudella yksinkertaistetaan tulojen ulosmittausta ja selvitetään varojen kohdentamista ja muutostarpeita ulosotossa.

Oikeusministeriössä on käynnissä selvitystyö, jolla luodaan pohjaa ulosmittauksen laskentasääntöjen uudistamiselle. Selvitystyöstä on julkaistu työryhmän mietintö (Sosiaaliturvaetuksien ulosmittaus), jossa ehdotetaan muun muassa ulosmittauksen laskentasääntöjen uudistamista mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti. Selvitystyön seuraavassa vaiheessa tehdään muutosehdotusten vaikutusten arviointia ja tarkennetaan mallin yksityiskohtia.

1.2 Luonnos hallituksen esitykseksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta

Suojaosuuden korottamista koskeva hallituksen esityksen luonnos valmisteltiin oikeusministeriössä virkatyönä. Esityksen tavoitteena on huolehtia velallisten käyttöön jäävien tulojen riittävydestä säätämällä suojaosuuteen pysyvä tasokorotus, joka vastaa vuonna 2023 voimassa olevaa korotusta. Suojaosuuden korotus olisi voimassa, kunnes asiasta toisin säädetään.

Esityksen mukaan velallisen suojaosuuden määräksi säädettäisiin ulosottokaareissa velallisen itsensä osalta 30,75 euroa päivässä ja velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta 8,99 euroa päivässä. Suojaosuuden määrään tehtäisiin vuosittain oikeusministeriön asetuksella indeksitarkistus. Tarkistamiseen sovellettaisiin kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001).

1.3 Pyydetty ja saadut lausunnot

Luonnos hallituksen esitykseksi oli avoimesti nähtävissä 22.8–5.9.2023 osoitteessa www.lausuntopalvelu.fi ja kaikki halukkaat tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa. Lausuntoaika oli asian kiireellisyyden vuoksi tavanomaista lyhyempi.

Oikeusministeriö pyysi erikseen lausuntoa 46 taholta. Lausuntoja, joissa otetaan kantaa esitykseen, saapui yhteensä 23 kappaletta. Lisäksi yhdeksän taho ilmoitti, ettei niillä ole asiassa lausuttavaa. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta. Tähdellä merkityt (*) antoivat lausunnon, jossa otettiin kantaa esitykseen.

Akava ry*
Eduskunnan oikeusasiamies*
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK*
Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Finanssiala ry*
Helsingin yliopisto/professori Tuula Linna*
Insolvenssioikeudellinen yhdistys ry
Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Kansaneläkelaitos
Keskuskauppakamari
Kihlakunnanulosottomiehet ry
Kilpailu- ja kuluttajavirasto*
Kuluttajaliitto ry*
Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry
Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry
Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry
Oikeusrekisterikeskus*
Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Sosiaali- ja terveysministeriö
STTK ry*
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*
Suomen Asianajajaliitto
Suomen Kihlakunnanvoudit ry*
Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry*
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
Suomen tuomariliitto ry
Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry*

Suomen velalliset ry*
Suomen Yrittäjät
Takuusäätiö sr.*
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL*
Tuomioistuinvirasto
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työeläkevakuuttajat TELA ry
Työttömien Keskusjärjestö ry*
Ulosottolaitos*
Ulosottomiehet ry
Valtiokonttori
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Valtiovarainministeriö
Velkaneuvonta ry
Verohallinto

Lisäksi lausunnon antoivat Pelastakaa Lapset ry, Vaasan Sosiaalidemokraatit ry ja yksittäinen kansalainen.

Sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Kansaneläkelaitos, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Työeläkevakuuttajat TELA ry ja Verohallinto ilmoittivat, ettei niillä ole asiassa lausuttavaa tai huomautettavaa.

2 Lausuntopalaute

2.1 Yhteenvedo

Lausuntopalaute on vaihtelevaa. Esitysluonnokseen kantaa ottaneista lausunnonantajista suurin osa joko kannattaa esitystä tai ei ainakaan selvästi vastusta sitä. Useat lausunnonantajat eivät pidä suojaosuuden korottamista kuitenkaan ihanteellisena keinona ja ovat huolissaan korotuksen negatiivisista vaikutuksista, kuten ulosottokertymän pienentymisestä, ulosottovelkojen maksuaikojen pitenemisestä, korkokustannusten kasvamisesta, maksuhäiriömerkintöjen lisääntymisestä sekä vaikutuksista luottojen hintaan ja saatavuuteen. Takuusäätio sr. kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että keskituloiset jäävät korotetun suojaosuuden hyötyjen ulkopuolelle, vaikka asumisen ja muiden kustannusten nousu osuu kaikkiin tuloluokkiin. Kriittisimmin esitykseen suhtautuvat Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry ja professori Tuula Linna.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry katsoo, että vuonna 2023 voimaan tullut lainsäädäntömuutos, jolla lisättiin velallisille annettavien vapaakuukausien määrää, on jo yksinään vaikuttanut suuresti velkoihin ja lisännyt velkojen lopullisia luottotappioita. Yhdistyksen mukaan suojaosuuteen tehtävä indeksitarkistus riittäisi kattamaan elinkustannusten noususta johtuvat velallisten tarpeet. Erityisesti pienyritysvelkojat ovat kärsineet tilanteista, joissa velallisilta ei saada suorituksia ulosoton kautta. Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry on huolissaan siitä, että ehdotus antaa ulosottovelallisille viestin, jonka mukaan edes ulosottovelkaa ei ole välttämätöntä maksaa. Yhdistys katsoo, että velkojainsuoja ja omaisuudensuoja on esityksessä unohdettu eikä riittävää vaikutusten arviointia ole tehty.

Professori Tuula Linna toteaa, että esityksen tavoite on perusteltu, mutta valittu keino ei ole onnistunut. Suojaosuuden nosto johtaa siihen, että epäoikeudenmukaisesti myös suurituloisten velallisten ulosotto kevenee. Vaikutusarvioinnin osalta Linna kiinnittää huomiota ensinnäkin siihen, ettei esitysluonnoksessa ole arvioitu kunnolla, mitä maksuhäiriömerkintöjen määrän merkittävä kasvaminen tarkoittaisi. Toiseksi Linna katsoo, että arvioitaessa vaikutusta perimistulokseen tulisi ottaa huomioon myös asiamäärien ja velallismäärien muutokset. Tärkeää olisi tietää, miten suuri on suojaosuuden noston vaikutus niin sanottuihin heikkoihin velkojaryhmiin, kuten elatusapuasioiden velkoihin, rikoksen uhreihin ja muihin vahingonkorvausten saajiin. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että suojaosuuden korottamisen perusteita ja hyväksyttävyyttä samoin kuin eriäviä vaikutuksia eri tuloluokkiin kuuluvien velallisten kohdalla on asian jatkovalmistelussa vielä aiheellista tarkemmin arvioida.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, professori Tuula Linna ja Suomen Lakimiesliitto ry esittävät, että vapaakuukausimallin kehittäminen olisi tai voisi olla parempi keino ulosmittausjärjestelmän kehittämiseksi. Linna toteaa, että vapaakuukausia voitaisiin antaa velallisille jo ensimmäisenä ulosottovuotena. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää aiheellisena laajemmin arvioida, olisivatko esitysluonnoksessa esitetyt ja sinänsä perustellut tavoitteet toteutettavissa muilla, mahdollisesti vähemmän kaavamaisilla ja siten paremmin kohdennettavissa olevilla keinoilla.

Professori Tuula Linna, Takuusäätiö ja Ulosottolaitos esittävät harkittavaksi, että suojaosuuden korotuksen voimassaoloa jatkettaisiin määräaikaisella lailla. Lausunnonantajien mukaan väliaikaista lakia puoltavat suojaosuuden korottamisen negatiiviset vaikutukset ja se, ettei vaikutuksia voida vielä lyhyen seuranta-ajan perusteella riittävästi todentaa. Myös Suomen Kihlakunnanvoudit ry toteaa, että yhtäältä vaikutusten tuntemattomuus puoltaisi korotuksen jatkamista väliaikaisena, mutta toisaalta toistuvaistulon ulosmittausta koskevien sääntöjen jatkuva muuttaminen olisi epätarkoituksenmukaista. Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Finanssiala ry korostavat, ettei esitetty oikeustila saa jäädä pysyväksi, koska valittu ratkaisu ei ole ihanteellinen. Moni lausunnonantaja pitää tärkeänä, että työtä tulojen ulosmittauksen uudistamiseksi jatketaan ja kokonaisuudistuksen yhteydessä tehdään kattavat vaikutusarviot. Lausunnoissa toistuu myös velallisten neuvonnan ja palveluihin ohjaamisen tärkeys.

Pelastakaa Lapset ry ehdottaa harkittavaksi, että myös velallisen elatuksen varassa olevan oman lapsen ja puolison lapsen osalta laskettavaa suojaosuutta nostettaisiin.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry, Suomen Ulosottoylitarkastajat ja –tarkastajat ry ja Ulosottolaitos kiinnittävät huomiota siihen, että esityksellä on vaikutusta Ulosottoiloksen työmäärään ja siten resurssitarpeeseen. Lausunnonantajien arviot resurssitarpeesta ja sen kustannuksista vastaavat hallituksen esitysluonnoksessa esitettyä.

2.2 Ministeriöt, valtion virastot ja laitokset

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitävät esitettyä sääntelyä tarpeellisena. Kuluttajahintojen nousun vuoksi on tärkeää, että ulosotossa oleville velallisille taataan riittävä suojaosuuden taso.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että esitysluonnoksen mukaisen suojaosuuden korottamisen perusteita ja hyväksyttävyyttä samoin kuin eriäviä vaikutuksia

eri tuloluokkiin kuuluvien velallisten kohdalla on asian jatkovalmistelussa vielä aiheellista tarkemmin arvioida. Arvioinnissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että kysymys olisi pysyvästä suojaosuuden korottamisesta. Lisäksi apulaisoikeusasiamies toteaa, että olisi aiheellista myös laajemmin arvioida, olisivatko esitysluonnoksessa esitetyt ja sinänsä perustellut tavoitteet, toteutettavissa muilla, mahdollisesti vähemmän kaavamaisilla ja siten paremmin kohdennettavissa olevilla keinoilla. On myös aiheellista muistaa, ettei kaikilla ulosottovelallisilla ole todellista tarvetta – elinkustannusten noususta huolimatta – ulosmittauksen määrän pienentämiselle. Apulaisoikeusasiamies nostaa lausunnossaan esiin sen, että ulosottovelallinen voi suojaosuuden korotuksen jälkeen itsekkin vapaaehtoisesti lyhentää ulosottovelkojaan. Edelleen apulaisoikeusasiamies toteaa, etteivät kaikki velalliset kykene huolehtimaan taloudellisista velvoitteistaan ja heidän kohdallaan käyttöön jäävän rahamäärän lisääntyminen voi merkitä vain esityksessä todettuja kielteisiä seurauksia.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) pitää tärkeänä, että ylivelkaantumista ennaltaehkäistään, jo ylivelkaantuneita autetaan ja että ulosottoa koskevat muutostarpeet arvioidaan kokonaisvaltaisesti mahdollisimman pian. KKV kannattaa, että velallisten käyttöön jäävien tulojen riittävydestä huolehditaan lainsäädäntötoimin myös tällä välin ja pitää tarpeellisena suojaosuuden tasokorotuksen vaikutusten arviointia kokonaisuudistuksen yhteydessä, sillä ehdotuksella voi olla erilaisten velallisryhmien kannalta sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. KKV pitää tärkeänä sitä, että ulosottomenettely on oikeudenmukainen, kohtuullinen ja että siinä suojataan myös velallista.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että sen perimien sakkujen ja useiden hallinnollisten maksuseuraamusten vanhentumisaika on viisi vuotta. Näiden saatavien osalta on todennäköisempää, että maksunsaannin lykkäytyminen suojaosuuden korottamisen vuoksi johtaa siihen, ettei saatavaa ehditä periä kokonaan ennen sen vanhentumista. Oikeusrekisterikeskus kiinnittää huomiota, että ehdotettu lainmuutos tulisi pienentämään valtion vuotuisia sakkotuloja ja tuloja hallinnollisista maksuseuraamuksista.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL pitää ehdotettua lakimuutosta perusteltuna. THL toteaa, että suojaosuuden laskeminen väliaikaista lakia edeltäneelle tasolle aiheuttaisi kohtuuttomia vaikeuksia velkaantuneiden toimeentulolle ottaen huomioon taloudellisen ympäristön muutokset (inflaatio, korkotaso, työttömyys) sekä suunnitellut sosiaaliturvan leikkaukset. Ulosmittausjärjestelmän uudistustyössä on tärkeää käyttää hyväksi tutkittua tietoa aikaisemmista uudistuksista sekä ylivelkaantumisen kielteisistä sosiaalisista ja terveydellisistä vaikutuksista.

Ulosottolaitoksen katsoo, ettei vaikutusarviointi puolla väliaikaiseksi tarkoitettua suojaosuuden korotuksen jatkamista vuoden 2023 tasolla. Ulosottolaitoksen mukaan luonnoksessa hallituksen esitykseksi käy laajasti ja kattavasti ilmi suojaosuuden korottamisen vaikutukset velallisiin ja velkoihin sekä ulosoton toimintaan ja valtion talouteen. Vaikutusarviointit on kuitenkin jouduttu tekemään lyhyessä ajassa suojaosuuden korotuksen ollessa voimassa vasta lyhyen ajan, eikä kaikkia vaikutuksia, esimerkiksi luottomarkkinoiden toimintaan, ole vielä nähtävissä. Korotuksella nähdään olevan vaikutusta perimistulokseen, ulosottomaksutuloihin, maksuaikaan, korkokustannuksiin, muun omaisuuden lisääntyneeseen ulosmittaukseen ja myyntiin, maksuhäiriömerkintöihin sekä julkisoikeudellisten maksujen vanhentumiseen ennen saatavien kertymistä. Tutkimustulokset eivät tue sitä, että korotuksella olisi merkittävää vaikutusta työllisyyteen. Ulosottolaitos toteaa, että se on aiemmissa suojaosuuden korottamista koskeissa lausunnoissa todennut, ettei ulosoton suojaosuutta ei ole perusteltua asettaa liian korkealle, että velkoja saadaan perittyä eikä velalliselle jouduta toteamaan varattomuusesteitä.

Esitysluonnoksessa esitetty arvio Ulosottolaitoksen lisäresurssitarpeesta vastaa ulosoton arviota. Esityksellä ei olisi toteutuessaan vaikutusta ICT-kuluihin. Ulosottolaitos puoltaa esityksessä valittua toteutustapaa siltä osin, kuin suojaosuuden euromäärät esitetään myös jatkossa sidottavaksi kansaeläkeindeksiin. Pysyvän lainsäädäntömuutoksen sijaan Ulosottolaitos esittää harkittavaksi suojaosuuden korottamista määräaikaisesti puutteellisten vaikutusarviointien vuoksi.

2.3 Yhdistykset, intressiorganisaatiot, asiantuntijat ja kansalaiset

Akava ry kannattaa ehdotettua muutosta.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK pitää ulosoton suojaosuuden kaavamaisesta nostamista epäoptimaalisena ratkaisuna. Valitusta sääntelyratkaisusta on koitunut mm. seuraavia epätoivottavia vaikutuksia: Maksuhäiriömerkinnät ovat lisääntyneet ja ulosoton perimistulos on pienentynyt tuntuvasti. Tämä on tapahtunut velkojien kustannuksella ja vahingoksi. EK muistuttaa, että kaikki velkojat eivät ole julkisoikeudellisia, vaan vaikutukset koskevat myös yksityisiä velkojatarhoja, joiden osalta kysymys on näiden omaisuudensuojasta. Lisäksi suojaosuuden nosto voi nostaa luottoriskiä ja jopa syrjäyttää tiettyjä asiakasryhmiä luottomarkkinoiden ulkopuolelle.

EK kannattaa nyt esitettävää ns. väliaikaista ratkaisua esitysluonnoksessa esitetyillä perusteilla, mutta kannustaa jatkovalmistelemään asiaa huolellisten ja kokonaisvaltaisempien vaikutustenarviointien pohjalta siten, että vahingot velkojille minimoidaan, mutta velallisten kannustimia hoitaa velkojaan ja työllistystä parannetaan. EK pitää tärkeänä, että asiaa valmistellaan edelleen ja että nyt annettava hallituksen esitys ei jää pysyväksi oikeustilaksi. Eräs jatkovalmistelussa harkittavista vaihtoehdoista voisi olla ns. vapaakuukausimallin kehittäminen.

Finanssiala ry (FA) katsoo, että ulosmittauksen suojaosuusmalliin kaivataan kestäviä ratkaisuja. FA toivoo, että ulosoton laskentasääntöjä koskeva, asianmukaisin vaikutusarvioin toteutettava säädösvalmistelu voidaan käynnistää pian. Väliaikaiseksi tarkoitettu suojaosuuden korottaminen ei saisi sellaisenaan muodostua pysyväksi ratkaisuksi, koska ratkaisu ei ole ihanteellinen. Korkeampi suojaosuus nostaa luottoriskiä ja voi näin heijastua luotonsaantimahdollisuuksiin. Myös ulosoton esteiden kielteisiä vaikutuksia ulosottovelallisen arkielämään kuvataan luonnoksessa lausunnonantajan mukaan asianmukaisesti. FA toteaa ymmärtävänsä, että väliaikaisen sääntelyn voimassaolon jatkaminen uudella väliaikaisella sääntelyllä olisi luonnoksessa kuvattuun tapaan käytettävissä olevien resurssien kannalta osin epätarkoituksenmukaista.

Kuluttajaliitto ry kannattaa suojaosuuden tasokorotuksen jatkamista. Elinkustannusten ollessa korkeat on kuluttajien ostovoiman ja taloudellisen selviytymisen turvaaminen tärkeää. Suojaosuuden korottamisen myötä velan takaisinmaksuaika kuitenkin pitelee, ja korkokulut kasvavat. Mikäli henkilö jää suojaosuuden korotuksen myötä kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle, voi tästä seurata vaikeuksia liittyen esimerkiksi luoton saantiin. Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää tehostaa velallisten ohjaamista tuki- ja neuvontapalveluiden sekä velkajärjestelyjen piiriin. Yhdistys toteaa, että suojaosuuden tasokorotuksen vaikutuksia tulee seurata ja arvioida velallisen edun näkökulmasta.

Professori Tuula Linna katsoo, että tavoite suojata pienituloisia ulosottovelallisia on perusteltu sikäli, että kuluttajahinnat ja asumisen kustannukset ovat nousseet. Valittu keino ei kuitenkaan ole onnistunut. Suojaosuuden nostaminen johtaa siihen epäoikeudenmukaiseen tulokseen, että myös suurituloisten velallisten ulosotto kevenee. Esimerkiksi verojen ym. vähennysten jälkeen noin 4.000–5.000 euron nettotuloa saavien velallisten ulosmittaus lieventyy yli 300 eurolla kuukausittain.

Linna katsoo, että vaikutusarviointi on osaksi puutteellinen. Esitysluonnoksessa ei ole tehty kunnollista vaikutusarviointia siitä, mitä tarkoittaa, jos vuonna 2023 maksuhäiriöiden määrä lisääntyy noin 160 000:lla. Arvioitaessa perimistuloksen pudotuksen suuruutta olisi tullut ottaa huomioon myös asiamäärien ja velallisten määrän muutokset. Olisi tärkeää myös tietää, kuinka suuri vaikutus on ollut niin sanottuihin heikkoihin velkojaryhmiin (mm. elatusavut sekä rikoksen uhrin ja muut vahingonkorvauksen saajat).

Linnan näkemyksen mukaan pienituloisten velallisten ulosottoa olisi parempi kehittää vapaakuukausimallin pohjalta. Vapaakuukausia voitaisiin antaa pienituloisille jo heti ensimmäisenä ulosottovuonna. Tällainen malli ei johtaisi velallisten maksuhäiriömerkintöihin, velkamäärien kasaantumiseen eikä suuriin menetyksiin velkojille, mutta antaisi velallisen käyttöön riittävästi varoja. Vapaakuukausimalli ei johtaisi siihen, että myös suurituloiset hyötyisivät uudistuksesta.

Linna katsoo, että joka tapauksessa luonnostellun uudistuksen tulisi olla määräaikaista voimassa. Kun kokemusta korotetun suojaosuuden vaikutuksesta ei ole riittävästi, lain ei tule olla pysyvä, vaan voimassa enintään vuoden 2024 loppuun saakka. Siinä ajassa oikeusministeriössä tulee voida kehittää uusi mahdollinen toistuvaistulon ulosmittausmalli. Mallia uudistettaessa tulee ottaa huomioon, ettei se voi olla kaavamainen tavalla, jossa ei oteta huomioon esimerkiksi määrätarkoitukseen myönnettävien sosiaalietuuksien tarkoituksia.

Pelastakaa Lapset ry toteaa kannattaneensa ulosoton suojaosuuden määräaikaista korottamista. Suojaosuuden korottaminen tukee haavoittuvassa asemassa olevien perheiden hyvinvointia ja mahdollistaa pienituloisten perheiden selviytymistä arjessa inflaation nostaessa hintoja ja elinkustannuksia. Vuosittaiset indeksitarkistukset suojaosuuteen ovat yhdistyksen mukaan erittäin kannatettavat. Lausunnonantaja katsoo, että suojaosuuden tasoa on edelleen tärkeää tarkastella myös pidemmällä aikavälillä, jolloin se voisi turvata paremmin perheiden hyvinvointia vaikeassa taloustilanteessa.

Pelastakaa Lapset ry korostaa, että lapsilla on oikeus kasvuun, kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja ihmissuhteisiin. Yk:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklassa 18. määritellään, että valtioiden tulee tukea vanhempia lasten kasvatustehtävässä. Artiklan 27. mukaan lapsilla on myös oikeus riittävään elintasoon. Vanhemmat varmistavat perheissä näiden lapsen oikeuksien toteutumisen niillä resursseilla, joita heillä on käytössään yhteiskunnan tukemina. Lapset, jotka kasvavat pienituloisissa ja taloudellisista haasteista kärsivissä perheissä, kärsivät usein pitkittyneistä ongelmista. Perheiden tukeminen lapsen oikeuksien näkökulmasta on erityisen merkityksellistä haastavissa elämäntilanteissa.

Yhdistys katsoo, että velallisen elatuksen varassa olevan lapsen suojaosuuden tasoa tulisi myös tarkastella siten, että se olisi riittävällä tasolla. Yhdistys toteaa, että lapsen edun ensisijaisuus on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklaan ja tätä tulisi noudattaa kaikessa päätöksenteossa ja lainsäädäntötoiminnassa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry kannattaa ehdotettua muutosta. Yhdistys lausuu, että suojaosuuden jatkon osalta tulevina vuosina jää kuitenkin auki mahdollisten jatkotoimien ajankohta ja niiden tarkoitus. SAK ry haluaa Suomen suu-

rimpana työntekijöitä edustavana työmarkkinakeskusjärjestönä osallistua myös mahdollisten jatkotoimien valmisteluun. Nyt säädettävällä suojaosuudella on merkitystä erityisesti pienipalkkaisten velallisten selviytymisen kannalta.

STTK ry kannattaa ehdotettua muutosta.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry toteaa, ettei väliaikaisesti voimassa olleen suojaosuuden korotuksen vaikutuksia vielä kaikilta osin tunneta, mikä puoltaisi korotuksen jatkamista ennemmin väliaikaisena kuin pysyvänä. Toisaalta vaikka korotuksesta on tarkoitus säätää pysyvä, on samaan aikaan tarkoitus valmistella toistuvaistulon ulosmittausta kokonaisuutena koskeva uudistus, jossa myös suojaosuuden taso tulee uudelleen arvioitavaksi. Yhdistys katsoo, että voidaan pitää epätarkoituksenmukaisena tilannetta, jossa toistuvaistulon ulosmittausta koskevat säännökset, kuten suojaosuuden taso ja vapaakuukausiin liittyvät säännöt, muuttuisivat jatkuvasti. Tämä olisi myös omiaan vaikeuttamaan vaikutusten arviointia.

Suomen kihlakunnanvoudit ry nostaa lausunnossaan esiin esityksen vaikutuksen ulosoton työmäärään. Yhdistys pitää esitysluonnoksessa esitettyä arviota tarvittavasta henkilöstömäärästä oikean suuntaisena, joskin uudistuksen voidaan arvioida lisäävän jonkin verran myös kihlakunnanvoutien työmäärää erityisesti lisääntyvien myyntien myötä. Suojaosuuden korotuksesta säädettäessä tulee huolehtia myös tarvittavista Ulosottolaitoksen resursseista tilanteessa, jossa työmäärät ovat jo valmiiksi huomattavan suuria.

Suomen Lakimiesliitto ry pitää ymmärrettävänä muutoksen tavoitetta varmistaa pienituloisten ulosottovelallisten selviytyminen vallitsevassa tilanteessa. Yhdistys kiinnittää kuitenkin huomiota esityksen mahdollisiin vaikutuksiin muun muassa maksuhäiriömerkintöjen määrään, luottokelpoisuutensa menettävien velallisten määrään, ulosottoaikojen kokonaisuuteen ja korkokustannusten kasvuun liittyen. Yhdistys toteaa, että esityksen tavoitteisiin voidaan pyrkiä myös muilla ratkaisuilla, kuten ulosottovelallisen asemaa helpottavan vapaakuukausijärjestelmän kehittämisellä tai ulosmittauksen lykkäämisellä.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n näkemyksen mukaan suojaosuuteen ei ole syytä säätää muutoksia, vaan väliaikaisen lainmuutoksen voimassaolon päätyttyä tulisi noudattaa aiemmin voimassa ollutta sääntelyä. Yhdistys perustelee kantaansa sillä, että velallisille on jo lisätty vapaakuukausia ja kustannustason nousu tulee otetuksi huomioon suojaosuuden indeksikorotuksen kautta. Vapaakuukausiuudistuksella on yksinäänkin suuria vaikutuksia velkoihin ja siitä aiheutuu velkojille lopullisia luotto tappioita. Velallisten osalta vapaakuukausiuudistuksella tuetaan huomattavasti velallisten ostovoimaa. Vapaakuukausien lisäämistä ja poikkeuksellisen isoa vuoden 2023

väliaikaisella lailla tehtyä suojaosuuden korotusta indeksikorotuksineen voidaan yhdistyksen mukaan pitää vaikutuksiltaan velkojille poikkeuksellisen rajuna toimenpiteenä.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry katsoo, että ehdotetussa lakimuutoksessa on unohdettu omaisuudensuoja ja velkojainsuoja eikä riittävää vaikutusten arviointia ole tehty. Saatavilla ei ole myöskään selvitystä, miten jo tehty sääntely on vaikuttanut velkojien tai velallisten asemaan, saati onko jo tehdyllä väliaikaisella suojaosuuden korottamisella ylipäättään saavutettu sääntelyn tavoitteita vai ei. Kattava, tietoon perustuva vaikutustenarviointi olisi yhdistyksen mukaan tarpeen ennen mahdollista väliaikaisen sääntelyn muuttamista pysyväksi.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry toteaa, että varsinkin pienyritysvelkojat kärsivät tilanteesta, jossa jo tehtyjen ja ehdotettujen ulosottorajoitusten vuoksi velallisilta ei saada suorituksia edes ulosototeitse, vaikka velallisella olisi maksukykyä. Tämä tarkoittaa sitä, että niissä tapauksissa, joissa velka tai sitä koskeva ulosottooperuste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi, velka jää lopullisesti velkojan tappioksi. Lisäksi hitaampi ulosottokertymä voi aiheuttaa velkojille merkittäviä ongelmia. Edelleen yhdistys on huolissaan siitä, että ehdotus saattaa antaa ulosottovelallisille signaalin, että edes ulosottovelkaa ei ole välttämätöntä maksaa, vaan varat voi kuluttaa haluamallaan tapaa. Tämä ei ole toivottava kehityskulku. Jos ehdotettu lakimuutos tulee voimaan, ulosoton olisi syytä korostaa ulosottovelallisille, että saatavia voi missä vaiheessa tahansa maksaa vapaaehtoisesti ja lain sallimaa ulosmittausmäärää enemmän. Lausunnonantaja toteaa lisäksi, että suojaosuuden korotus lisää maksuhäiriömerkintöjen määrää, velkojien luottotappioriskiä sekä luoton hintaa ja vaikuttaa siten myös muiden kuin ulosottovelkaisten pienituloisten lainansaantiin ja lainaehtoihin.

Suomen Ulosottoylitarkastajat ja –tarkastajat ry pitää esityksen tavoitetta kannatettavana ja perusteltuna. Lainmuutos parantaa erityisesti pienituloisten velallisten toimeentuloa velallisen käyttöön jäävän rahamäärän lisääntymisen takia. Yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että lainmuutoksella olisi kuitenkin vaikutusta myös suurituloisten ulosmittauksiin.

Yhdistys toteaa, että suojaosuuden korotuksen myötä ulosmittauskertymät pienenevät, ulosmittausajat pitenevät, maksuhäiriöt lisääntyvät merkittävästi ja osa ulosottovelallisista jää kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle. Näiden vaikutusten tarkempi arviointi on tässä vaiheessa vaikeaa. Lisäksi yhdistys nostaa esiin sen, että suojaosuuden tasolla on vaikutusta myös velallisen lapsen ja puolison huomioimiseen velallisen suojaosuudessa ja että suojaosuuden taso vaikuttaa pankkitileiltä ja velallisen hallusta ulosmittavien varojen määrään. Lainmuutoksella on merkitystä velkojien näkökulmasta omaisuudensuojan kannalta ja velallisten näkökulmasta yhdenvertaisuuden

kannalta. Tämän takia esityksen vaikutuksia ja perusteita on syytä arvioida huolella. Yhdistys katsoo, että esityksessä on asianmukaisesti ja hyvin arvioitu muutoksen vaikutusta ulosottomiesten työmääriin. Työmäärien lisääntyminen tulee uudistuksen toteutuessa ottaa huomioon ulosottolaitoksen resursseissa.

Suomen velalliset ry kannattaa esitystä. Lisäksi yhdistys esittää lausunnossaan muita ulosottomenettelyä koskevia muutosehdotuksia. Yhdistys esittää, että ulosottoon tehtävät suoritukset tulisi kohdentaa ensin pääomalle ja vasta sen jälkeen korkoille. Yhdistyksen mukaan velan maksu nopeutuisi ja velallinen motivoituisi suorituksiin, kun hän näkisi velkasaldon vähenevän suoritusten jälkeen eivätkä kaikki maksut kertyisi jatkuvasti kasvaviin korkoihin. Edelleen lausunnonantaja ehdottaa harkittavaksi, että koron kertymisen katkeaisi vapaakuukausien ajaksi. Yhdistyksen näkemyksen mukaan velkoihin voitaisiin soveltaa vahingonkorvausoikeuden rikastumiskiellon periaatetta, jonka mukaan velkoja ei saisi hyötyä velasta.

Suomen velalliset ry painottaa myös tarvetta velallisten neuvontaan ja ohjaamiseen. Ennakoivaan talousneuvontaan tulisi panostaa nykyistä enemmän ja tällaiseen toimintaan olisi annettava riittävästi resursseja. Velallisille olisi tuotettava ajantasaista materiaalia lain mukaisista oikeuksista ja velvollisuuksista ulosottomenettelyn aikana. Yhdistys katsoo, että valtio/yhteiskunta turvaa Ulosottolaitoksen avulla velkojan oikeuksia tälle koituvilla hyvin pienillä kustannuksilla verrattuna velallisen ulosottokustannuksiin. Suomen velalliset ry kannustaa hallitusta pikaisesti aloittamaan ulosottolain kokonaisuudistuksen.

Takuusäätiö sr kannattaa varauksin esitettyä suojaosuuden pysyvää korottamista, kunnes jatkotoimista on päätetty tai ulosmittausta koskeva uudistus on valmistunut. Suojaosuuden korottamisen tavoitteet ovat tässä ajassa ymmärrettävät ja sinällään kannatettavia, mutta ulosmittaukseen kohdistuneiden muutosten yhteisvaikutukset ovat vielä vaikeasti arvioitavissa. Tästä syystä olisi hyvä harkita korotetun suojaosuuden määräaikaista jatkamista pysyvän sääntelyn sijaan.

Takuusäätiö toteaa, että korkeampi suojaisuus jättää erityisesti pienituloisille ulosottovelalliselle enemmän tuloja asumisen ja elämisen menoihin eli turvaa kohtuullista toimeentuloa. Se myös jossain määrin ylläpitää ostovoimaa tilanteessa, jossa inflaatio ei ole selkeästi taittunut ja asumisen ja elämisen kustannukset ovat kohonneet. Ns. keskituloiset velalliset jäävät kuitenkin edelleen korotetun suojaosuuden hyötyjen ulkopuolelle, vaikka kustannusten nousu osuu kaikkiin tuloluokkiin.

Takuusäätiö nostaa lausunnossaan esiin sen, että ulosmittauksen keventämisellä on myös haittavaikutuksia, jotka on syytä tiedostaa ja ottaa huomioon suojaosuuden määrää säädettäessä. Jo nyt on havaittu maksuhäiriömerkintöjen määrän kasvaneen

ja ulosmittauskertymän pienentyneen. Osa nopeammin vanhentuvista julkisoikeudellisista saatavista ei ehdi saamaan täyttä kertymää jatkuvasta ulosmittauksesta huolimatta. Takuusäätiö arvioi, että laajamittaiset menetykset voivat aikaa myöden aiheuttaa julkisten palvelujen hintojen nostopaineita. Velallisen näkökulmasta velan pitkittyvä maksuaika nostaa siitä aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Ulosmittauskelvottomuus voi vaikeuttaa erityisesti pienituloisten luotonsaantia tai nostaa tarjolla olevien luottotuotteiden hintaa. Jos ulosmittaus ei ole tulojen vähäisyyden takia mahdollista, luotonantaja joutuu punnitsemaan riskinotto kykynsä tarkasti. Tämä voi syrjäyttää pienituloiset kansalaiset luottomarkkinoiden ulkopuolelle tai heille on mahdollisesti tarjolla vain kalliskorkoisempia luottotuotteita. Takuusäätiö katsoo, että myös pienituloisilla olisi hyvä olla mahdollisuus maksukykyyn mitoitettuun luotonottoon kohtuullisin ehdoin.

Velkatilanteen pitkittyessä velallisille on tarpeen mahdollistaa ulospääsy ylivelkatilanteesta ohjaamalla heidät talous- ja velkaneuvonnan palveluihin ja tarvittaessa eri velkajärjestelyihin. Takuusäätiön mukaan lukujen valossa käräjäoikeuksien myöntämä yksityishenkilön velkajärjestely on edelleen alikäytössä. Niille velallisille, joiden on mahdollista selviytyä veloistaan maksukyvyllään, pitäisi olla tarjolla muita kohtuullisia velkojen järjestelykeinoja. Esimerkiksi kysyntä Takuusäätiön takaamaan velkajärjestelyyn on säilynyt korkealla tasolla, ja hakemusten määrä on kasvanut kuluvana vuonna noin 28 prosenttia. Sosiaalinen luototus on otettu hyvinvointialueilla käyttöön elokuun alusta. Sen avulla voidaan järjestellä pienituloisten velallisten pienempiä velkamääriä. Toistaiseksi ei ole tietoa, millaiseksi luototuskäytäntö muodostuu. Takuusäätiön palveluihin tulee tällä hetkellä paljon yhteydenottoja sosiaalisen luototuksen ohjaamana.

Takuusäätiö nostaa esiin sen, että ulosottovelallisille pitää myös tarjota tietoa ja neuvoja, miten omassa tilanteessa voi ja kannattaa toimia. Ulosottovelallisten tilanteet voivat poiketa toisistaan huomattavasti. Erityisesti jos ulosotossa jäljellä oleva velkamäärä on maksukykyyn nähden pieni, velallisella voi olla motivaatio maksaa se nopeasti ja näin mahdollisesti saada luottotietonsakin takaisin.

Työttömien Keskusjärjestö ry pitää suojaosuuden tasokorotuksen jatkamista perusteltuna, sillä elämisen kustannukset ovat nousseet valtavasti viime vuodesta ja esimerkiksi keskimääräinen inflaatio oli 6,5 % elokuussa vuoden takaisesta. Yhdistys toteaa kannattavansa ulosoton uudistukseen loivasti koveraa yhtälöä, jossa perittävän summan osuus kokonaispalkasta hiljalleen laskee (tasaisesti) tiettyyn minimiosuuteen palkasta niin, ettei synny mitään väliportaita, jotka luovat kannustinongelmia, jos palkkataso nousee. Yhdistyksen näkemyksen mukaan nykyinen malli on tältä osin ongelmallinen, koska kolmiportaisessa mallissa perittävän osuus muuttuu merkittävästi jokaisen muutoksen kohdalla. Nämä väliportaat luovat yhdistyksen mukaan kannustinongelmia.

Työttömien Keskusjärjestö ry toteaa, että asiakkaita voidaan muistuttaa siitä, että enemmänkin voidaan periä kerralla, jos asiakas haluaa nopeuttaa perintää. Edelleen yhdistys toteaa, että vapaakuukausien mallia on kiitelty ja se helpottaa, jos velallisella on tarve tehdä suurempia hankintoja.

Vaasan Sosiaalidemokraatit ry kannattaa esitystä ja katsoo, että se parantaa ulosotossa olevien kannustimia työn vastaanottamiseen. Yhdistys viittaa työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyspakettityöryhmän raporttiin, jonka mukaan jopa 2 000 henkilöä voisi työllistyä suojaosuuden korottamisen myötä¹. Yhdistys toteaa, että työllistyminen lisäisi julkisen talouden verotuloja ja toimen kerrannaisvaikutukset olisivat muutoinkin myönteiset koko yhteiskuntaan. Raportin mukaan toimi olisi kustannusneutraali.

Yksittäinen kansalainen toteaa antamassaan lausunnossa, että ulosoton suojaosuuden nostamisen jatkaminen on erittäin tärkeää ja perustelee näkemystään muun muassa työllisyyteen liittyvillä näkökohdilla.

¹ Raportti on julkaistu vuonna 2016